

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина I

**Одеса
2018**

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ УКРАЇНИ

Гомонюк А. В.¹, Піскун А. В.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Гомонюк А. В., Піскун А. В. Статистичний аналіз експортно-імпортних операцій України. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти зовнішньої торгівлі України, проведено аналіз динаміки зовнішньої торгівлі та структури експорту й імпорту товарів і послуг. Визначено основні країни-партнери України в експортно-імпортних операціях.

Ключові слова: експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність, динаміка, структура.

Гомонюк А. В., Піскун А. В. Статистический анализ экспортно-импортных операций Украины. Рассмотрены теоретические и практические аспекты внешней торговли Украины, проведен анализ динамики внешней торговли и структуры экспорта и импорта товаров и услуг. Определены основные страны-партнеры Украины в экспортно-импортных операциях.

Ключевые слова: экспорт, импорт, внешнеэкономическая деятельность, динамика, структура.

Gomonjuk A.V., Piskun A. V. Statistical analysis of export and import operations of Ukraine. The theoretical and practical aspects of foreign trade of Ukraine are considered, the analysis of dynamics of foreign trade and the structure of export and import of goods and services is carried out. The main partner countries of Ukraine in export and import operations are determined.

Keywords: export, import, foreign economic activity, dynamics, structure.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Гомонюк, А. В. Статистичний аналіз експортно-імпортних операцій України [Текст] / А. В. Гомонюк, А. В. Піскун // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 33 – 42.

Глобалізація є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, яка істотно впливає на економічне життя практично всіх країн світу і, звичайно, на Україну, яка цілком усвідомлено, активно та цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції у міжнародну економіку. В таких умовах Україна має визначити оптимальні шляхи приєднання до цього процесу,

що забезпечило б їй максимальні зовнішні переваги та мінімальні внутрішні втрати.

Очевидно, що взаємозалежність національних економік і їхнє взаємопроникнення здатне як подарувати їм нові можливості, так і завдати чималих збитків. Для використання переваг, що несе глобалізація уряду, організаціям та бізнес-структурам України необхідно виробити відповідну стратегію дій, яка б спиралася на всебічну теоретичну та практичну оцінку нинішніх реалій розвитку людства. Оскільки економіка функціонує за об'єктивними законами, їх незнання чи ігнорування в розробці економічної політики призводить до суттєвих втрат у господарській практиці.

Сучасні економічні перетворення, які можна спостерігати в Україні, мають на меті, з одного боку, поступову інтеграцію національних підприємств до системи міжнародних економічних відносин, а з іншого – залучення іноземних підприємців до роботи в нашій країні.

Значущість міжнародної діяльності та міжнародних зв'язків у розвитку економіки та добробуту країн, у тому числі й України, постійно зростає. Історичний досвід також підтверджує позитивний вплив і вигідність розширення участі держав у міжнародному поділі праці та в різноманітних формах міжнародних зв'язків.

Важливим є й той факт, що зовнішньоекономічна діяльність стає запорукою економічного зростання. Особливої актуальності це набуває за сучасних умов, коли процеси міжнародної економічної інтеграції інтенсифікуються: зовнішньоекономічна діяльність сприяє розвитку експортного потенціалу; вирішує проблему нестачі енергоносіїв, машин, устаткування та обладнання, новітніх технологій і певних товарів народного споживання [1-3].

Важливе місце в зовнішньоекономічній діяльності України займає експортно-імпорتنі операції.

Для того, щоб дати узагальнену оцінку динаміки зовнішньої торгівлі України, проаналізуємо динаміку експорту та імпорту товарів і послуг. У табл. 1 наведена динаміка експорту товарів і послуг.

Як видно з таблиці 1, у 2016 році порівняно з 2015 роком обсяг експорту товарів в Україні зменшився на 1765,4 млн. дол. США або на 4,6%, причому кожен відсоток цього зменшення містив у собі 131,4 млн. дол. США. Експорт послуг за останній рік збільшився на 131,4 млн. дол. США або на 1,3%, причому кожен відсоток даного приросту містив у собі 97,4 млн. дол. США.

За весь аналізований період (2006-2016 рр.) експорт товарів збільшився на 2133,3 млн. дол. США або на 6,2%, а експорт послуг збільшився на 3733,3 млн. дол. США або в 1,6 разів, тобто на 60,9%. Причому обсяг товарів, що експортували, в середньому щорічно збільшувався на 193,9 млн. дол. США або на 0,5%, а експорт послуг збільшувався щорічно в середньому на 11,9 млн. дол. США або на 4,5%.

Динаміки експорту товарів і послуг України за 2005-2016 рр.

Роки	Експорт товарів, млн. дол. США	Абсолютний приріст, млн. дол. США	Темп зростання, %	Експорт послуг, млн. дол. США	Абсолютний приріст, млн. дол. США	Темп зростання, %
2005	34228,4	-	-	6134,7	-	-
2010	51405,2	11709,5	1,295	11759,4	2161,1	1,225
2011	68394,2	16989,0	1,330	13792,2	2032,8	1,173
2012	68809,8	415,6	1,006	13599,1	-193,1	0,986
2013	63320,7	-5489,1	0,920	14836,3	1237,2	1,091
2014	53901,7	-9419	0,851	11520,8	-3315,5	0,777
2015	38127,1	-15774,6	0,707	9736,6	-1784,2	0,845
2016	36361,7	-1765,4	0,954	9868,0	131,4	1,013

Джерело: розраховано та складено за даними Державної служби статистики України [4]

Найбільше зростання обсягу товарів, що експортували з України, відбулося у 2008 році (на 17667,6 млн. дол. США або на 35,8% порівняно з попереднім роком), у цьому ж році відбулося найбільше зростання експорту послуг (на 2702,5 млн. дол. США або на 29,9%).

Проаналізуємо динаміку імпорту товарів та послуг (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміки імпорту товарів та послуг України за 2005-2016 рр.

Роки	Імпорт товарів, млн. дол. США	Абсолютний приріст, млн. дол. США	Темп зростання, %	Імпорт послуг, млн. дол. США	Абсолютний приріст, млн. дол. США	Темп зростання, %
2005	36136,3	-	-	2935,0	-	-
2010	60742,2	15309,1	1,337	5447,7	274,2	1,053
2011	82608,2	21866,0	1,360	6235,2	787,5	1,145
2012	84658,1	2049,9	1,025	6736,1	500,9	1,080
2013	76986,3	-7671,8	0,909	7609,0	872,9	1,130
2014	54428,7	-22557,6	0,707	6373,1	-1235,9	0,838
2015	37516,4	-16912,3	0,689	5523,0	-850,1	0,867
2016	39249,8	1733,4	1,046	5326,5	-196,5	0,964

Джерело: розраховано та складено за даними Державної служби статистики України [4]

Із таблиці 2 видно, що обсяг товарів, що імпортувалися в Україну, в 2016 році порівняно з попереднім 2015 роком збільшився на 1733,4 млн. дол. США або на 4,6%, причому кожен відсоток даного приросту містив у

собі 375,2 млн. дол. США. Порівняно з 2005 роком зростання імпорту товарів відбулося на 3113,5 млн. дол. США або на 8,6%.

Обсяг послуг, які Україна імпортувала, у 2016 році порівняно з попереднім 2015 роком, на відміну від імпорту товарів, зменшився на 196,5 млн. дол. США або на 3,6%, причому кожен відсоток даного зменшення містив у собі 55,2 млн. дол. США; в той же час порівняно з 2005 роком відбулося зростання даного показника на 2391,5 млн. дол. США або майже у 2 рази, тобто на 81,5%.

Протягом аналізованого періоду (2006-2016 рр.) в середньому щорічно обсяг імпорту товарів збільшувався на 283,0 млн. дол. США або на 0,8%, а обсяг імпорту послуг – на 217,4 млн. дол. США або на 5,6%. Найбільше послуг Україна імпортувала в 2008 році (85535,3 млн. дол. США), а послуг – у 2013 році (7609,0 млн. дол. США). Найбільший спад обох показників був у кризовому 2009 році.

Таким чином, протягом усього аналізованого періоду, крім останніх 2-х років в Україні імпорт товарів перевищував експорт, а отже сальдо експорту-імпорту протягом всього аналізованого періоду залишалось від'ємним, винятком був 2015 рік.

На формування від'ємного сальдо вплинули окремі товарні групи: палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки, механічні машини, засоби наземного транспорту (крім залізничного) пластмаси, полімерні матеріали, фармацевтична продукція та електричні машини.

Далі для аналізу зовнішньої торгівлі необхідно розглянути структуру експорту та імпорту України.

Структуру експорту та імпорту в країні можна розглядати в двох аспектах: як товарну структуру (за єдиною товарною номенклатурою), і як географічну структуру – по окремих країнах, континентах, групах країн.

Проведемо аналіз структури зовнішньої торгівлі в Україні.

У зовнішній торгівлі України традиційно вагому частку складають товари. Так, у 2016 році частка товарів у загальному експорті країни складала 83,4%, в імпорті – 92,6% (рис. 1).

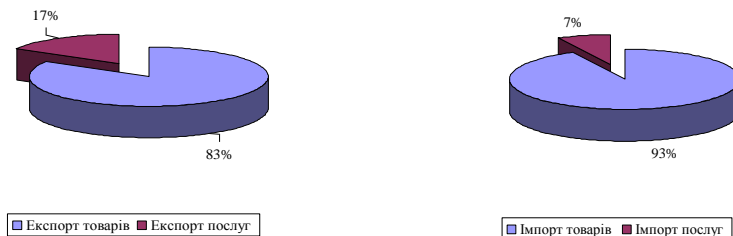

Рис. 1. Структура зовнішньої торгівлі України у 2016 році
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Така ж структура була характерною і для 2015 року (відповідно 84,8% та 92,5%).

Проаналізуємо товарну структуру експорту України. Результати представимо в табл. 3.

Таблиця 3

Товарна структура експорту України в 2015-2016 рр.

Назва товару	2015 р.		2016 р.	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%
Усього	38127,1	100,0	36361,7	100,0
Харчові продукти та живі тварини, напої, тютюн	9752,8	25,6	9792,2	26,9
Сировина непродовольча, крім палива	5586,1	14,7	4996,1	13,7
Мінеральне паливо, мастила	488,0	1,3	446,5	1,2
Тваринні і рослинні олії, жири і воски	3279,5	8,6	3922,1	10,8
Хімічні речовини і аналогічна продукція	1888,1	5,0	1373,4	3,8
Промислові товари, класифіковані за видом матеріалу	10777,1	28,3	9852,7	27,1
Машинне і транспортне устаткування	4580,1	12,0	4145,9	11,4
Різні готові вироби	1622,0	4,3	1640,9	4,5
Товари і операції, не включені в інші категорії	153,4	0,4	191,9	0,5

Джерело: розраховано та складено за даними Державної служби статистики України [4]

Дані, що наведені в таблиці 3, свідчать про те, що в товарній структурі експорту України й у 2015 р., і в 2016 р. перше місце складали промислові товари, класифіковані головним чином за видом матеріалу, і харчові продукти та живі тварини, напої та тютюн. У 2016 р. порівняно з 2015 роком скоротилась частка експорту сировини непродовольчої (крім палива) та хімічних речовин і аналогічної продукції, а також машинного та транспортного устаткування. В той же час зросла частка експорту тваринних і рослинних олій та жирів і різних готових виробів.

Проаналізуємо структуру імпорту товарів (табл. 4).

Як видно із таблиці 4, у структурі імпорту України в 2016 р. перше місце займав імпорт машин і транспортного устаткування, на другому місці знаходилася частка імпорту мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів. У попередньому 2015 році найбільшою була частка мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів, а друге місце займала частка імпорту машин і транспортного устаткування. У 2016 році порівняно з 2015 роком скоротилась лише частка імпорту мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів і сировини непродовольчої, крім палива. В той час як частка усіх інших складових імпорту товарів зросла.

Товарна структура імпорту України в 2015-2016 рр.

Назва	2015 р.		2016 р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Усього	37516	100,0	39250	100,0
Харчові продукти та живі тварини, напої, тютюн	3031,1	8,1	3272,8	8,3
Сировина непродовольча, крім палива	1393,8	3,7	1386,9	3,5
Мінеральне паливо, мастила	10882,4	29,0	7851,5	20,0
Тваринні і рослинні олії, жири і воски	170,7	0,5	229,8	0,6
Хімічні речовини і аналогічна продукція	6667,8	17,8	7314,3	18,6
Промислові товари, класифіковані за видом матеріалу	4961,2	13,2	5667,4	14,4
Машинне і транспортне устаткування	7987,9	21,3	10830,8	27,6
Різні готові вироби	2147,5	5,7	2478,4	6,3
Товари і операції, не включені в інші категорії	274,0	0,7	218,1	0,6

Джерело: розраховано та складено за даними Державної служби статистики України [4]

Розглянемо географічну структуру експорту товарів. На рис. 2 зображено основні країни-партнери в експорті товарів з України в 2015–2016 рр.

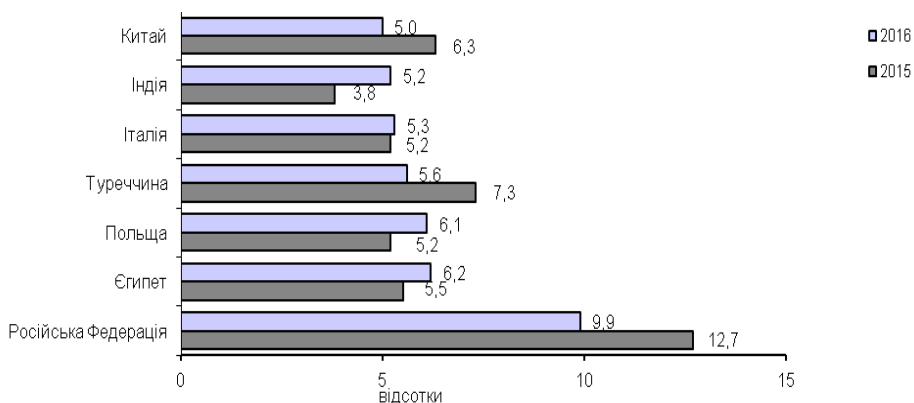

Рис. 2. Основні країни-партнери в експорті товарів у 2015–2016 рр.
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

Як видно з рис. 2, у 2016 році значну частку експорту України складав експорт у Російську Федерацію, хоча він і скоротився порівняно з 2015 роком на 2,8 в.п. У 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилася частка українського експорту товарів у Єгипет, Польщу, Італію та Індію.

На рис. 3 відображено основні країни-партнери в імпорті товарів в Україну в 2015–2016 роках.

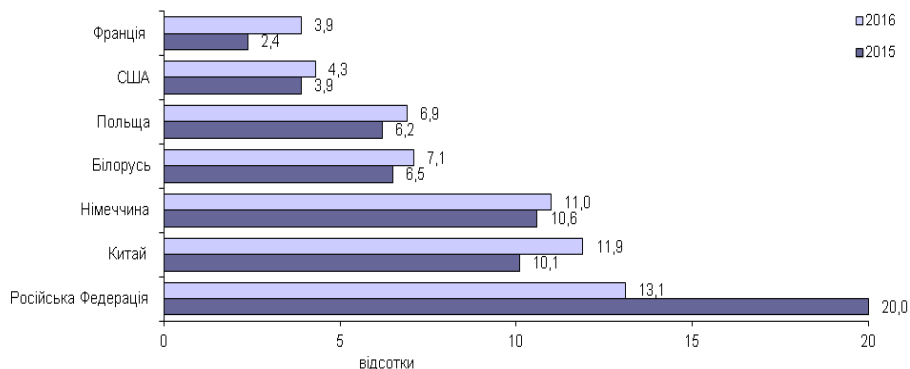

Рис. 3. Основні країни-партнери України в імпорті товарів у 2015–2016 рр. Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

Дані рис. 5 свідчать про те, що в 2016 році найбільшу частку імпорту товарів в Україну складає імпорт із Російської Федерації, при цьому в 2016 році порівняно з 2015 роком вона скоротилась на 6,9 в.п. У той же час зростає частка імпорту товарів із усіх інших основних країн-партнерів України.

Основними торговельними партнерами України в експорті послуг були й залишаються Російська Федерація, країни Євросоюзу та США.

На рис. 4 зображено основні країни-партнери в експорті послуг України в 2016 р.

Як видно з рис. 4, у 2016 році серед країн ЄС найбільшу частку експорту послуг Україна надавала Німеччині, Великій Британії, Кіпру та Польщі. Серед інших країн значна частка українського експорту послуг, як уже було відмічено раніше, припадала на Російську Федерацію, США, Швейцарію та Туркменістан.

У структурі експорту послуг у 2016 році найсуттєвіші збільшення порівняно з 2015 роком спостерігалися у обсягах наданих послуг Туркменістану та США. В той же час у 2016 році зменшилися обсяги експорту послуг Швейцарії та Великій Британії.

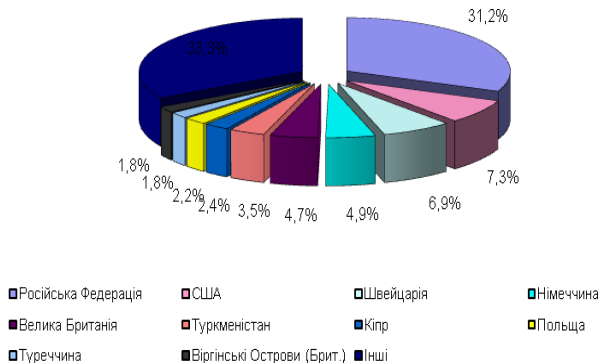

Рис. 4. Основні країни-партнери в експорті послуг України в 2016 р.
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

Основні країни-партнери в імпорті послуг України в 2016 році наведені на рис. 5.

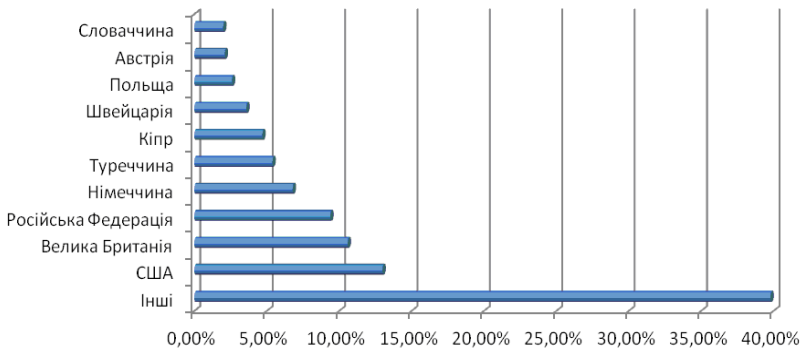

Рис. 5. Основні країни-партнери в імпорті послуг України в 2016 р.
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

Отже, дані рис. 5 свідчать про те, що в 2016 р. найвагоміші обсяги послуг серед країн ЄС Україна одержувала від Великої Британії, Німеччини, Кіпру, Польщі. Серед інших країн світу найбільше послуг Україна отримувала від США, Російської Федерації, Туреччини. Найбільше зростання імпорту послуг в Україну в 2016 році порівняно з попереднім роком відбулося із США, Туреччини, Польщі. При цьому зменшення відбулися в обсягах послуг від Німеччини, Російської Федерації, Великої Британії.

Проведемо аналіз структури експорту основних видів послуг України в 2015-2016 рр. (табл. 5). Дані таблиці 5 свідчать про те, що більше половини загального обсягу експорту послуг із України складають транспортні послуги, хоча їх частка в 2016 р. порівняно з 2015 роком дещо ско-

ротилася.

Таблиця 5

Структура експорту послуг України в 2015-2016 рр.

Послуги	2015 р.		2016 р.	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Усього	9736654,2	100,0	9867999,7	100,0
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1078345,1	11,1	1125705,2	11,4
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	192224,7	2,0	231864,6	2,3
Транспортні послуги	5263155,3	54,1	5300545,6	53,7
Послуги, пов'язані з подорожами	200937,0	2,1	205236,3	2,1
Послуги з будівництва	291640,9	3,0	389262,9	3,9
Послуги зі страхування	46111,1	0,5	53745,7	0,5
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	190841,8	2,0	83142,8	0,8
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	50963,3	0,5	29374,1	0,3
Послуги у сфері телекомунікації тощо	1585572,6	16,3	1644093,0	16,7
Ділові послуги	816706,9	8,4	790618,1	8,0
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	15819,9	0,2	10831,4	0,1

Джерело: розраховано та складено за даними Державної служби статистики України [4]

Друге місце в структурі експорту послуг і в 2015 році, і в 2016 році складають послуги в сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; на третьому місці знаходиться частка послуг із переробки матеріальних ресурсів. При цьому в 2016 році порівняно з 2015 роком суттєво скоротилася частка послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю, а також дещо скоротилася частка ділових послуг.

При цьому можна відмітити, що в 2016 році найбільшу частку імпорту послуг в Україну склали державні та урядові послуги, які порівняно з попереднім роком зросли на 4,9 в.п. Частка транспортних послуг у 2016 році порівняно з 2015 роком скоротилася на 2,3 в.п. В той же час зросла частка ділових послуг: із 13,0% у 2015 році до 15,3% у 2016 році. А частка послуг, пов'язаних із фінансовою діяльністю, яка у 2015 році складала 15,8%, у 2016 році скоротилася до 10,5%.

Таким чином, за весь аналізований період відбувалося зростання експорту товарів та послуг. Найбільше зростання обсягу товарів, що експортували із України, відбулося у 2008 році, у цьому ж році відбулося найбільше зростання експорту послуг. Однак протягом усього аналізованого періоду, крім останніх 2-х років, в Україні імпорт товарів перевищував

експорт, а отже сальдо експорту-імпорту протягом всього аналізованого періоду залишалось від'ємним, винятком є лише 2015 рік. В той же час обсяг експорту послуг перевищував імпорт послуг в Україну. А отже протягом усього аналізованого періоду сальдо експорту-імпорту послуг в Україні було позитивним.

У товарній структурі експорту України і в 2015 р., і в 2016 р. найбільшу частку складали промислові товари, класифіковані головним чином за видом матеріалу, і харчові продукти та живі тварини, напої та тютюн. У 2016 р. порівняно з 2015 р. скоротилась частка експорту непродовольчої сировини (крім палива) та хімічних речовин і аналогічної продукції, а також машинного і транспортного устаткування. В той же час зросла частка експорту тваринних і рослинних олій та жирів і різних готових виробів.

У структурі імпорту України в 2016 р. найбільшу частку складав імпорт машин і транспортного устаткування, на другому місці знаходилася частка імпорту мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів. У попередньому 2015 році найбільшою була частка мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів, а друге місце займала частка імпорту машин і транспортного устаткування. У 2016 році порівняно з 2015 роком скоротилась лише частка імпорту мінерального палива, мастил та аналогічних матеріалів і сировини непродовольчої, крім палива. В той час як частка усіх інших складових імпорту товарів зросла.

Значну частку експорту товарів України складав експорт у Російську Федерацію, хоча він і скоротився порівняно з 2015 роком на 2,8 в.п. У 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилася частка українського експорту товарів у Єгипет, Польщу, Італію та Індію. Найбільшу частку експорту послуг серед країн Європейського Союзу Україна надавала Німеччині, Великій Британії, Кіпру та Польщі. Серед інших країн значна частка українського експорту послуг припадала на Російську Федерацію, США, Швецію та Туркменістан.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Милашко О. Г. Міжнародна статистика : навчальний посібник / О. Г. Милашко, А. З. Підгорний, О. П. Русева. – Одеса : ОНЕУ, 2012. – 162 с.
3. Погорелова Т. В., Піскун А. В. / Авторегресійний аналіз іноземних інвестицій в Україні // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2010. – №16. – С.145-153.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>